

Львівська університетська школа ортопедичної стоматології

Гриновець В.С., Макєєв В.Ф.

Процес навчання профільної дисципліни стоматологів – ортопедичної стоматології, відомої також як протезування зубне, вимагає наявності двох складових теоретичних знань і практичних навичок. Саме на початку ХІХ сторіччя у Львівському університеті на медичному факультеті було розпочато викладання курсу одонтології (мистецтва лікування зубів). Це був перехід від ремісництва до мистецтва, що на той час відбувалося у світі. З 1828 року цей курс для студентів-медиків проводив професор Карл Прокоп Каліга. У монографії-посібнику з одонтології 1838 року (за його авторством) знаходимо схеми виготовлення штучних зубів та зубних протезів того часу (рис. 1, 2). Книги професора Львівського університету Карла Прокопа Каліги "Про хвороби зубів і засоби їх лікування" видані німецькою, польською, італійською мовами зберігаються в бібліотеках Львова, Відня, Берліна, Мілана, США.

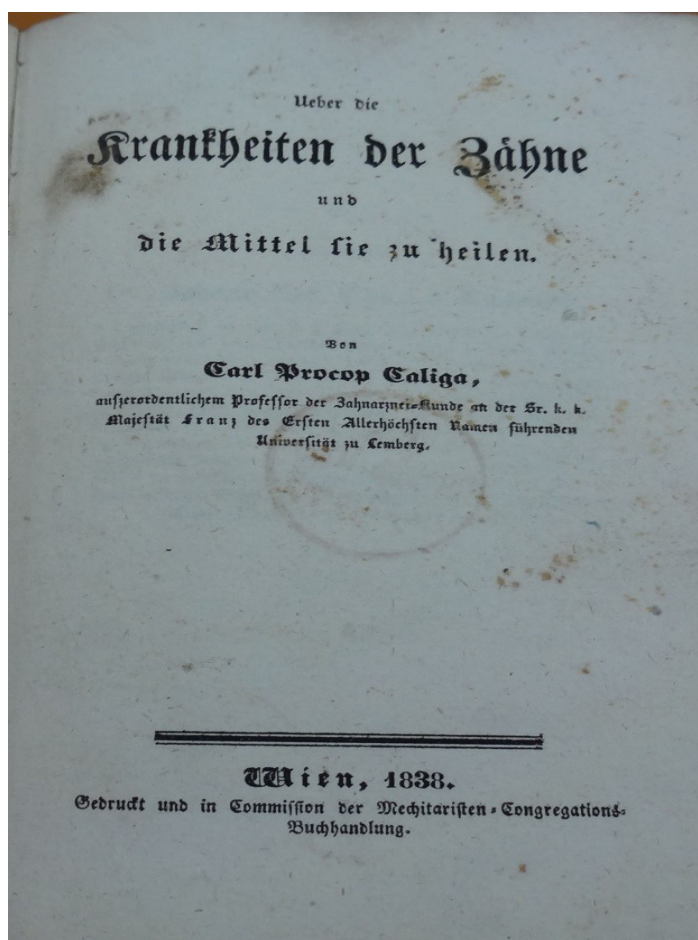

Рис.1. Книга професора Львівського університету Карла Прокопа Каліги "Про хвороби зубів і засоби їх лікування", видана німецькою мовою у Відні (зберігається у бібліотеці м. Берлін)

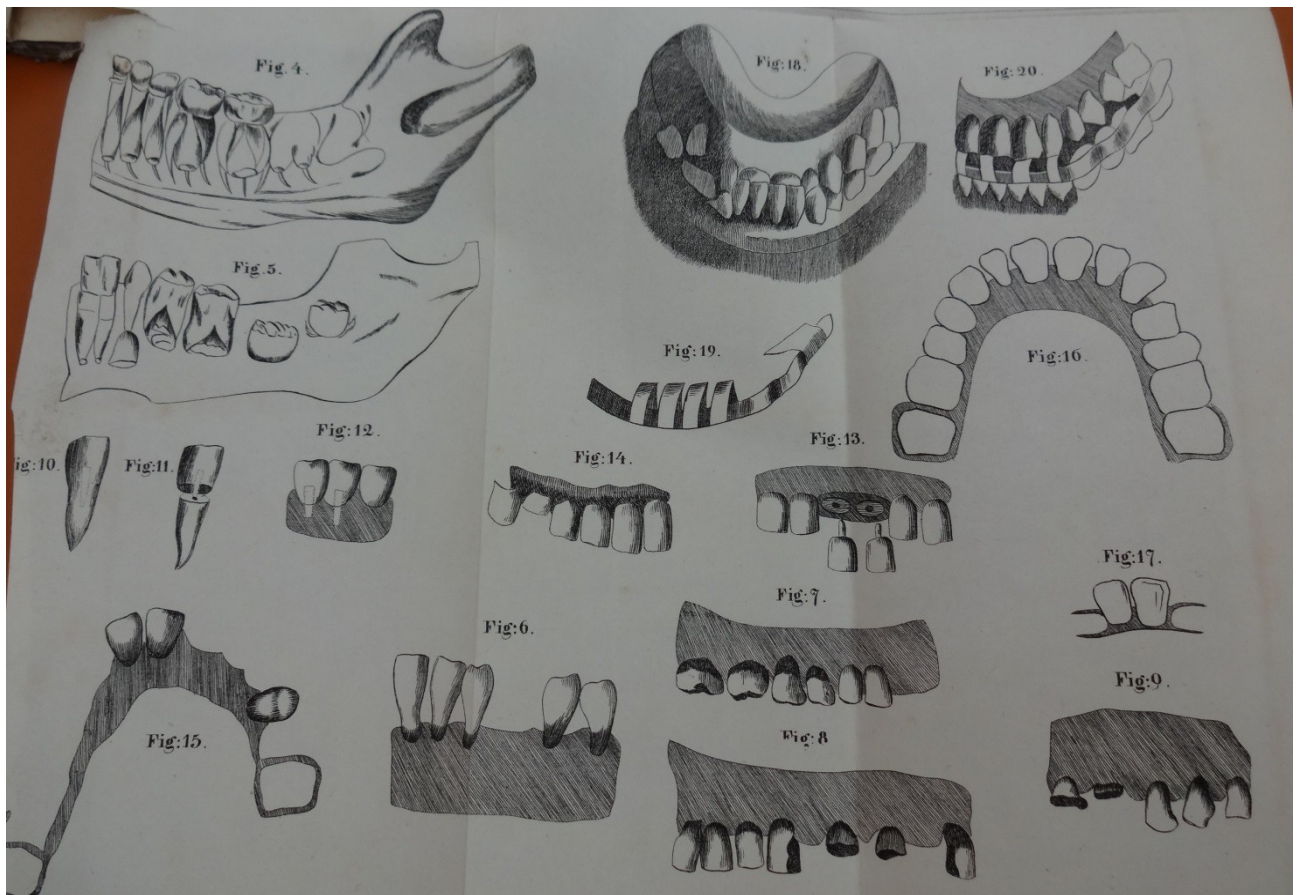

Рис. 2. Малюнки-схеми з книга професора Львівського університету Карла Прокопа Каліги "Про хвороби зубів і засоби їх лікування"

У кінці XIX сторіччя у Львові в рамках реформування медицини і університетської медичної освіти в Австро-Угорській імперії осучаснюються вимоги до одонтології і започатковується курс стоматології. Видаються імператорські інструкції для стоматологів і зубних техніків. У Львівському університеті на медичному факультеті в 1894 р. відкривається курс стоматології і в 1905 році Університетська стоматологічна амбулаторія. Керівником курсу і амбулаторії призначається доцент Андрій Гонька. Крім нього, до роботи в амбулаторії залучено доцента Теодора Богосєвіча (рис. 3), який проводить навчання з протезування. При амбулаторії відкрито школу для зубних техніків. Доцент, а з 1912 року професор Львівського університету Теодор Богосєвіч, крім викладацької роботи, керував до 1939 р. приватною клінікою у Львові на 5 крісел, яка спеціалізувалася на протезуванні, зокрема проводилося технічне виготовлення керамічних пломб, коронок, містків і протезів. Можна стверджувати, що на той час університетська стоматологічна школа, а зокрема школа протезування зубного – ортопедична стоматологія – була поставлена у Львові на високий європейський рівень як викладання, так і надання практичних послуг населенню.

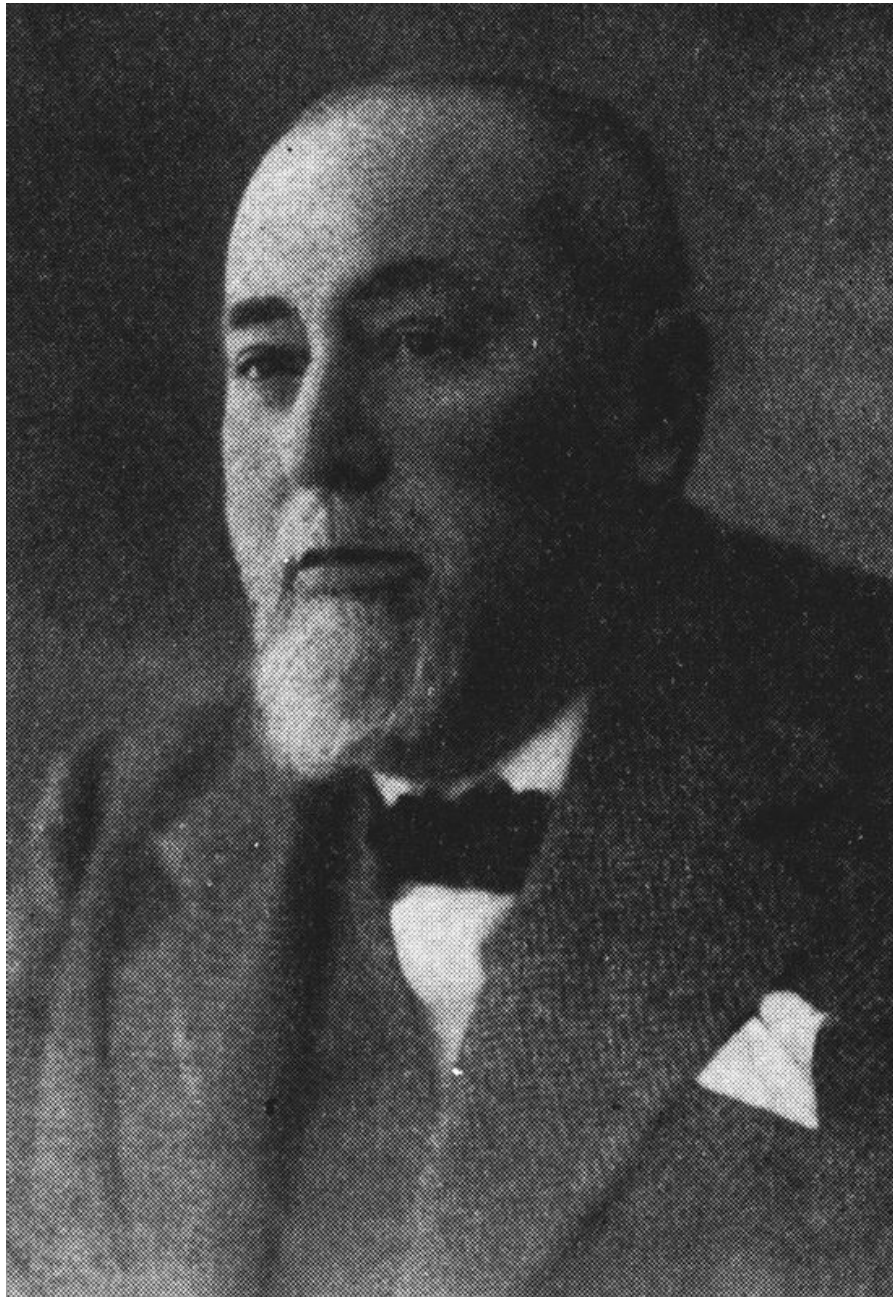

Рис.3. Професор Теодор Богосевич

З 1913 року Львівську університетську школу стоматології очолив доктор медичних наук, випускник Мюнхенського університету Антоній Цешинський **(рис. 4)**. Йому завдячуємо реформування викладання дисципліни стоматологія до сучасного на той час рівня, налагодження відносин львівської школи стоматології з європейськими та світовими стоматологічними організаціями, зокрема FDI (заступником голови FDI був певний час А. Цешинський), піднесення наукових розробок зі стоматології до світових стандартів і їх визнання. З 1919 року професор Антоній Цешинський розпрацьовує державні програми викладання стоматології для вищих навчальних закладів Польщі. У тому числі визначається стандарт викладання і отропедичної стоматології і набуття практичних навичок, як студентами, так і курсантами на курсах підвищення кваліфікації. В інституті стоматології Львівського університету

Рис. 4. Професор Антоній Цешинський

виокремлено курс професором А. Цешинським викладання ортопедичної стоматології та ортодонції, яким призначено керувати ад'юнкта (доцента) Мечислава Янковського. У 1936 р. професор А. Цешинський за розроблений напрямок антропостоматології та черепнощелепних особливостей людини відзначений міжнародною нагородою Світової Федерації Дентистів – Дипломом і Золотою медаллю Міллера. У 1939 р. професор А. Цешинський отримує підданство УРСР, на запрошення відвідує стоматологічні клініки університетів та інститутів Москви, Києва, Ленінграда. У липні 1941 р. Антоній Цешинський, всесвітньо відомий професор стоматології, керівник кафедри стоматології, клініки стоматології Львівського університету з 1913 року, з 1939 Львівського державного медичного інституту був жорстоко страчений каральним загоном гестапо. Професор А. Цешинський зробив великий внесок у розвиток світової стоматологічної науки, він заслужено вважається признаним основоположником сучасної польської стоматології, проте однозначно він також створив основи і для розвитку української стоматологічної школи. Після трагічної загибелі керівника кафедри і клініки стоматології професора Цешинського з 7 липня 1941 року керівником призначено доцента доктора Мечислава Янковського, який залишався керівником до 1945 року. Документально підтверджений той факт, що Львівський державний медичний інститут був єдиним вищим науковим та навчальним закладом в Україні, який працював у в роки Другої світової війни. Працювала кафедра і клініка стоматології Львівського державного медичного

Рис. 5. Доцент Мечислав Янковський

інституту під керівництвом учня професора А. Цешинського – ортопеда-стоматолога, доцента Мечислава Янковського (рис. 5), відбувалося навчання студентів та проводилася наукова робота.

З 1946 року після реорганізації ЛДМІ стоматологічну клініку медичного інституту фактично очолив д-р Олександр Коваль. Викладаючи практичні заняття і лекції, зокрема з ортопедичної стоматології, друкуючи наукові праці українською мовою, О. Коваль започатковує власне українську львівську стоматологічну школу у Львові. Курс стоматології викладається для студентів лікувального факультету на кафедрі шпитальної хірургії, асистентом, а згодом доцентом якої був О. Коваль. У той час у Львівському державному медичному інституті, як єдиному у Галичині науковому та навчальному медичному центрі з потужними клінічними базами, були всі підстави для створення стоматологічного факультету. На базі обласної клінічної лікарні і Львівського державного медичного інституту працювала стоматологічна клініка і зубний кабінет. Станом на 1 січня 1958 року до їх штату входили четверо лікарів-стоматологів – Л.А. Луцик, В.Є. Бровко, В.Ф. Рождественська, В.М. Соболева, зубні-лікарі Є.І. Гринь, З.М. Жубрид, Н.М. Патрило, І.І. Цворн, двоє зубних техніків та медична сестра.

Рис. 6. Професор Олександр Коваль

У 1958 році в ЛДМІ був відкритий стоматологічний факультет, який очолив декан доцент О. Коваль (рис. 6). Це був новий етап розвитку, багаті традиціями і здобутками Львівської стоматологічної школи, що мало значення не тільки для Львова, але й для всієї України. Молоді люди з Західної України, а це Львівська, Закарпатська, Волинська, Рівненська, Тернопільська, Івано-Франківська і Чернівецька області, отримали можливість здобувати фах лікаря-стоматолога. Викладання ортопедичної стоматології у Львівському державному медичному інституті у сучасному розумінні профільної дисципліни, відповідно до навчального плану, почалося у 1959-1960 рр. зі створення профільної кафедри ортопедичної стоматології. Практичні заняття зі студентами на початковому етапі проводив лікар-стоматолог – ортопед С. Шмерцлер, для читання лекцій був запрошений доцент Київського медичного інститут ім. акад. О Богомольця С. Криштаб (рис. 6а). У 1960 р. у приміщенні обласної клінічної лікарні, яке призначалося для кафедри терапевтичної та ортопедичної стоматології, були змонтовані стоматологічні установки, отримані з НДР та Чехословаччини. Значний внесок у процес обладнання навчальних кімнат та інших приміщень зробили С. Шмерцлер, лаборант І. Вернер, викладачі та студенти стоматологічного факультету. У 1961 р. на посаду керівника кафедри ортопедичної стоматології ЛДМІ обрано доктора медичних наук Якова Збаржа (рис.7). Від серпня 1961р.

Рис. 6а. Доцент Криштаб Сергій Йосипович

Рис. 7. Професор Яків Збарж

проводилася фактична організація кафедри. За відсутності спеціалістів із вченими ступенями за даним профілем у штат кафедри запрошені лікарі-практики, які працювали в місті. На той час у Львові та області нараховувалося приблизно 21-25 лікарів. Необхідно було створити методичні матеріали до лекційного курсу і практичних занять відповідно до навчального плану, забезпечити викладачів необхідними наочними посібниками. Зусиллями перших працівників кафедри вже до 1961-1962 навчального року були виготовлені стенди, на яких відтворено всі етапи лабораторної технології зубного протезування, зразки матеріалів і інструментів, різні ортодонтичні шини і апарати, а також таблиці, підготовлені методичні вказівки до лекцій і практичних занять. Викладачами запросили досвідчених спеціалістів-практиків Д. Леонтович та Б. Мартинєка. Крім доброї практичної підготовки, вони мали досвід викладання ортопедичної стоматології у Львівському медичному училищі №2. З Києва після закінчення аспірантури прибули В. Пінчук, Л. Ковбасюк. Згодом, у зв'язку зі збільшенням обсягу педагогічної роботи на кафедрі прийняті Л. Чучмай, яка закінчила ординатуру в Київському медичному інституті, та Л. Барінова – практичний лікар. Таким чином, до початку 1963-1964 навчального року сформувався колектив кафедри(рис. 7а).

Більшість асистентів прийшли на кафедру з науковими зацікавленнями, пов'язаними з їх попередньою практичною діяльністю. З урахуванням цього планувалася наукова тематика кафедри, яка охоплювала низку питань основної теми –

Рис. 8. Доцент Борис Мартінек

«Стоматологічні захворювання, їх профілактика та лікування». Зокрема кафедра працювала над питаннями: застосування пластмас, які швидко тверднуть, у знімному та незнімному протезуванні (Я. Збарж, Д. Леонтович, В. Пінчук, Л. Ковбасюк), удосконалення конструкцій часткових знімних протезів (Я. Збарж, Д. Леонтович, В. Пінчук), ортопедичних втручань при комплексному лікуванні захворювання пародонта (Я. Збарж, Б. Мартінек, М. Халавка), незмінне протезування (В. Пінчук, Б. Мартінек, Л. Ковбасюк, С. Шмерцлер), вивчення впливу гальванічних струмів у порожнині рота (Л. Ковбасюк, В. Пінчук), протезування керамікою (С. Шмерцлер, Р. Гумецький), лікування зубощелепних деформацій і дитячого протезування (С. Шмерцлер, Л. Чучмай, В. Макєєв). Впродовж 1961-1964 р.р. на кафедрі було підготовлено дві

монографії Я. Збаржа – «Швидкотвердні пластмаси в зубному протезуванні» і «Переломи верхньої щелепи і їх лікування». У 1965-1966 р.р. на кафедрі прийняті перші аспіранти (М. Халавка, В. Макєєв, Р. Гумецький), які до 1970 р. захистили кандидатські дисертації і залишились працювати на кафедрі асистентами.

У 1969 році Борис Мартінек був обраний на посаду доцента кафедри ортопедичної стоматології Львівського державного медичного інституту, а з 1970 року до 1972 року виконував обов'язки завідувача кафедри ортопедичної стоматології ЛДМІ, у зв'язку з вибуттям проф. Збаржа Я.М. (рис. 8).

У 1972 році кафедру ортопедичної стоматології очолив доктор медичних наук, професор Евальд Варес (рис. 9). Це був період науково-критичної оцінки технології виготовлення зубних протезів і опрацювання нових технологічних удосконалень, налагодження тісних науково-практичних зв'язків з львівськими промисловими підприємствами й науково-дослідними інститутами. Внаслідок спільної праці запропоновано наступні нововведення: - штампування термопластичних матеріалів за гіпсовими моделями в апараті за допомогою гумовою діафрагми. Методом штампування були отримані ортодонтичні апарати, всі види знімних протезів. Вперше запропонований метод виготовлення штампованих пустотілих захисних протезів верхньої щелепи й obturatorів. Методика описана в книзі Е. Вареса і Г. Кнотька «Заміщувальні протези верхньої щелепи»;

- ливарне пресування акрилових базисних пластмас. Методика отримала широке розповсюдження і детально описана в книзі «Протези з фарфоровими зубами (Е. Варес, В. Тищенко, Е. Садиков, Київ, 1982). Потім методика опрацьовувалася детальніше і висвітлена в книзі «Ливарне пресування зубощелепових протезів з пластмас» (Е. Варес, О. Павленко, В. Шевченко, Ленінград, 1984);

- опрацьована оригінальна методика виготовлення протезів, яка поєднувала штампування і ливарне пресування пластмас, описана в книзі «Штампування і пресування пластмас при виготовленні зубних протезів» (Е. Варес, Л. Бойко, О. Павленко, Л. Мунтян, Москва, 1986). Подальше удосконалення методики дозволило започаткувати нове технологічне спрямування – «зубопротезування у два відвідування» і було викладено в книзі «Нові технології в медицині» (за редакцією Е. Вареса, Київ, 1986);

- проведено дослідження, в результаті яких уперше як основу отримання заготовок коронок запропоновано полістерол. Методика виготовлення суцільнолитих зубних протезів описана в книзі «Суцільнолиті зубні протези» (Ужгород, 1989).

Починаючи від 1972 року на кафедрі проводяться значні морфологічні дослідження, спрямовані на вивчення процесів перебудови зубощелепової системи при ортодонтичних втручаннях. Опрацьований матеріал увійшов як складова частина у посібник «Ортодонтія», виданий у Москві за редакцією Ф.Хорошилкіної в 1984 році. Під керівництвом проф. Е. Вареса виконали й

успішно захистили дисертації на ступінь кандидата медичних наук співробітники кафедри В. Тищенко, В. Павленко, Л. Мунтян, А. Бойко, лікарі О. Штеренберг, А. Шубіна, Н. Аскарів, Е. Садиков, М. Саллаудін. На ступінь доктора медичних наук захистив дисертацію І. Постолак – керівник кафедри ортопедичної стоматології Кишинівського медичного інституту.

Рис. 9. Професор Евальд Варес

У 1981 році кафедру ортопедичної стоматології ЛДМІ очолив кандидат медичних наук, доцент Валентин Макєєв – випускник першого набору стоматологічного факультету ЛДМІ (рис. 10).

У наступні роки завершено оптимізацію і інтенсифікацію навчального процесу, опрацьовано і видано методичні вказівки для студентів усіх курсів. Опрацьовуються комп'ютерні програми для навчання і контролю знань студентів. Навчальний і лікувальний процеси акцентовано на наданні стоматологічної допомоги на рівні світових стандартів виготовлення сучасних зубних протезів керамічних, металокерамічних, металопластмасових, бюгельних, протезування на імплантатах тощо.

Створені і успішно працюють лабораторії функціональної діагностики, ливарної справи металокерамічних та металопластмасових зубопротезних виробів, стоматологічної імплантології. Кафедра стала співорганізатором VII з'їзду стоматологів УРСР який відбувся у Львові.

У науково-дослідній роботі встановлено тісні зв'язки з Університетом ім. Гумбальдта (Берлін, Німеччина), Люблінською медичною академією,

Рис. 10. Професор Валентин Макєєв

Познаньською медичною академією (Польща). Працівники кафедри неодноразово виступали з доповідями та проводили спільні наукові дослідження разом з фахівцями цих установ. Були запрошені й виступали з

лекціями перед студентами і лікарями-стоматологами спеціалісти США, Канади, Ізраїлю, Польщі, Німеччини, Швеції.

У цей період відбулася зміна поколінь викладачів кафедри. На зміну старшого покоління поступово приходили нові викладачі-випускники стоматологічного факультету львівської Alma Mater, підготовка яких відбувалася в основному через аспірантуру під керівництвом проф. В. Макеєва. У 2008 році відбувся успішний захист докторської дисертації Валентина Макеєва на тему: «Клініка, діагностика та конституальні основи ортопедичних заходів у комплексному лікуванні дефектів та деформацій зубо-щелепної хворих з незрощеннями губи та піднебіння». Подальший науковий напрямок розвинено у кандидатських дисертаціях асистентів кафедри Г. Олійник, Т. Неміша, А. Олійник. За результатами досліджень видано видана монографія «Ортопедичні методи лікування хворих із вродженими незрощеннями верхньої губи і піднебіння» Львів, 2013. У цей період успішно виконали і захистили кандидатську дисертацію Я.Заблоцький, який у подальшому захистив докторську дисертацію з проблем імплантології і видав монографію «Імплантологія в незнімному протезуванні», кандидатську дисертацію захистили А.Кордіяк, який у подальшому захистив докторську дисертацію з проблем незнімного протезування та Р.Ступницький, який також захистив докторську дисертацію з проблем знімного протезування. Всі згадані докторанти отримали звання професора.

Під керівництвом та за сприяння проф. В. Макеєва захистили кандидатські дисертації і прийняті на посади асистентів і доцентів кафедри О. Завадка, О.Томашевський, С. Кузів, Б. Заліський, О.Матвійчук, Т.Палков, А. Лесів, В. Годований, І. Чучмай, П. Щерба, М. Угрин, В. Кухта, Н. Дидик, М. Сегал, В. Шибінський, О. Завойко, О. Стиранівська, У. Телішевська, О. Когут, Т. Неміш, Н. Ключковська, Г. Олійник, Р. Гуньовська, Н. Микиєвич, Г. Мартінек, Л. Лещук, Р. Кулінченко, О. Телішевська, О. Кирманов, А. Олійник, А.-С. Крупник, С.-Р. Готь, Р.Нестор, О.Заяць, Є. Пещук, П. Брехлічук, Т.Белас.

Отримано 25 авторських свідоцтва, 23 патенти України, видано 3 методичні рекомендації і 15 інформаційних листів-нововведень МОЗ України для практичної охорони здоров'я. Видано 16 монографій, навчальний посібник, словник стоматологічних термінів. На святкуванні 35- річчя організації кафедри ортопедичної стоматології ЛНМУ ім. Данила Галицького були запрошені завідувачі кафедр та провідні фахівці закладів вищої освіти України (рис. 10а).

Рис.11. Професор Андрій Кордіяк

Справу своїх вчителів та попередників продовжив доктор медичних наук, професор Андрій Кордіяк (рис. 11). Після нетривалого перехідного періоду, він очолював кафедру від початку серпня 2013 року до кінця жовтня 2018 року. За цей час зусиллями колективу кафедри відбувся подальший розвиток навчально-методичної бази кафедри: були обладнані додаткові навчальні аудиторії, оформлені інформаційно-презентаційні стенди, складені і затверджені нові робочі програми навчальних дисциплін (ортопедична стоматологія та пропедевтика ортопедичної стоматології), розпрацьовані та видані друком посеместрові методичні вказівки для практичних занять вітчизняних і англійських студентів. Отримали текстове та ілюстративне доповнення лекційні матеріали, була розширена тематика самостійної роботи студентів і впроваджена удосконалена методика проведення річних та підсумкових іспитів.

Вагомими були також наукові здобутки викладачів кафедри. Так, науковий ступінь кандидата медичних наук здобули асистенти кафедри Р. В. Кулінченко (2015), О. Д. Телішевська (2017), О. С. Кирманов (2018), А. Ю. Олійник (2018), аспірантка А.-С. А. Крупник (2018). Вчене звання доцента у 2015 було присвоєно директору Стоматологічного медичного центру нашого Університету В. Я. Шибінському (2015), Н. Р. Ключковській (з 2018 року — завуч кафедри), О. Я. Стиранівській, Л. С. Лещук, а у 2016 році Н. М. Дидик. Вчене звання професора у 2017 році здобув Р. Р. Ілик (у 2016-19 рр. — заступник Міністра охорони здоров'я України).

Вийшли у світ монографії професора В. Ф. Макеева зі співавторами “Кулькові та балкові системи фіксації покривних протезів” (2013), “Метод акустичної емісії в дослідженні стоматологічних полімерів і композитів” (2015), “Ортопедичні методи відновлення дефектів коронок зубів” (2018),”

Скронево-нижньощелепні розлади” (2018), навчальний посібник “Невідкладна військова хірургія” (2015), серед авторів наукового перекладу — професор А. Ю. Кордіяк , навчальний посібник “Фізіологія, в тому числі й фізіологія жувального апарату” (2018), один з рецензентів — професор А. Ю. Кордіяк.

Визначною подією в історії кафедри стало проведення науково-практичної конференції з міжнародною участю “Львівська школа ортопедичної стоматології традиції здобутки та перспективи” (2016) та конференції молодих вчених з нагоди 55-річчя кафедри ортопедичної стоматології та на честь 75-річчя професора В. Ф. Макеєва .

Проводилась активна робота в напрямку міжнародної співпраці кафедри, зокрема з Люблінським медичним університетом, участь у конгресі FDI в Познані, ведеться активна робота, відповідно до вимог МОЗ України, з підготовки англomовних видань.

У квітні 2019 року на посаду завідувача був призначений багаторічний завуч кафедри, досвідчений клініцист доцент Віктор Кухта (з 1-го листопада 2018 до 25 квітня 2019 року —в. о. завідувача кафедри) (рис.12) .

Рис. 12. Доцент Віктор Кухта

Рис. 7а. Кафедра ортопедичної стоматології ЛДМІ (1969р.)
 (Верхн.ряд, зліва направо: зав.лаб. Прихода Л.С., асп. Гумецький Р.А., зуб.техн. Білявський Г.А., асп. Макєєв В.Ф., асист. к.м.н. Ковбасюк Л.М., зуб.тех.Вернер І.В., асист. Шмерцлер С.А., зуб.тех. Федун О.Д., асп. Алемкулов А., зуб.тех. Сун Чен Лі. Сидять: лабор. Челяк Я., Войтович Д.М., асист. Чучмай Л.Д., доц. Пінчук В.В., зав.каф., проф., Збарж Я.М., доц. Мартинек Б.О., асист.Барінова Л.П., асист. Леонтович Д.Ю., асист. Халавка М.Д.

Рис.10а. 35 років кафедри ортопедичної стоматології
 1-ряд знизу (зліва направо) – Лабунець В.А., Ріберт Ю.О., Оніщенко О.І., Король Д.М., Рубаненко В.В., Левитов О.М., Гризогуб В.І., Макєєв В.Ф., Левкович А.М., Неспрядько В.П., Косенко К.М., Павленко О.В., Бордовський М.О.
 2-ряд (зліва направо) – Кордіяк А.Ю., Мартінек Ю.Б., Гуньовська Р.П., Угрин М.М., Мунтян Л.М., Челюк М.Р., Александров О.О., Гумецький Р.А., Бойко Л.П., Неміш Т.Ю., Мартінек Б.О., Варес Е.Я., Завойко Л.М., Перетятко Л.Г., Палков Т., Когут-Глинна К.Т., Макаруха М., Федун О.Д., Редько В.І., Заблоцький Я.В.
 3-ряд (зліва направо) – Томашевський О.Г., Кулик С., Лещук С.Є., Сидорук І.М., Порошко І.С., Ступницький Р.М., Караповський О., Завадка А.Є., Заліський Б.М., Матвійчук О.Я., Лесів А.Й., Вернер І.В., стажер з Лівану, Сай О.В., Дидик Н.М., стажер з Лівану, стажер з Лівану, Лось О., Завадка О.Є.